

Nr 352

Av herr **Wennerfors m. fl.**, om utnyttjande av radio och television för akademisk utbildning.

(Lika lydande med motion nr 271 i Första kammaren)

I en särskild proposition till innevarande års riksdag kommer vuxenutbildningens framtida utformning att aktualiseras. Det beskedet ges i bilaga 10 till statsverkspropositionen, där under rubriken »Vuxenutbildning m.m.» även aviseras en proposition angående ökat utnyttjande av radio och television i undervisningen. Detta visar att departementschefen funnit anledning att markera sambandet mellan vuxenutbildning och massmedia i deras egenkap av kunskapsförmedlare. Departementschefens inställning till denna fråga har belysts även i andra sammanhang. Under »Skolveckan 1967» framhöll han att möjligheterna att utnyttja etermedia inom vuxenundervisningen borde vara mycket stora.

Det anförda överensstämmer helt med vår uppfattning. Vi vill emellertid erinra om att det för regeringens vidkommande är fråga om en ståndpunkt av relativt sent datum. Då vi under 1965 i de likalydande motionerna I:784 och II: 923 begärde en kraftig satsning på radio/TV-utbildning fick vi inget gensvar hos regeringen. I det sammanhanget avgavs bl. a. de fördelar som kunde uppnås genom att inom vuxenutbildningens ram utnyttja massmedia i kombination med brevstudier.

Regeringens undvikande hållning vid denna tidpunkt har sannolikt medfört en tidsmässig förskjutning av utbyggnaden av denna utbildningsform som kan få ogynnsamma följder. Möjligheterna att inhämta eftersläpningar på olika områden är även för närvarande ytterst begränsade. Tillståndet inom vår ekonomi är sådant att stor restriktivitet måste iakttas då det gäller att tillgodose uppkommande utgiftsbehov.

Sammanfattningsvis vill vi beträffande vuxenutbildningen framhålla att det är ett område, som hittills i alltför ringa grad varit föremål för åtgärder från statsmakternas sida. Berömvärda ambitioner hos stora grupper vuxenstudierande samt bildningsförbundens och korrespondensinstitutens insatser har emellertid åstadkommit en snabb utveckling. Dessa strävanden har efter hand medverkat till att skapa en institution, som i dag utgör en inte obetydlig del av vårt lands utbildningsväsen.

Det gäller nu att bygga vidare på den stabila grund som redan lagts. Att främja en fortsatt utbyggnad av vuxenutbildningen måste ur samhällssynpunkt betraktas som en räntabel investering. I vårt samhälle, som karakteriseras av fortlöpande tekniska förändringar inom de flesta områden, blir vuxenutbildningens roll såsom produktionsfaktor särskilt betydelsefull.

Investeringstanken utgör en realitet även för den enskilde. Samhällets efterfrågan på arbetskraft riktar sig nämligen främst till den skolade arbetskraften, medan personer med bristfällig grundutbildning och utan egentlig yrkesutbildning riskerar att bli offer för den strukturrationalisering som för närvarande sätter sin prägel på arbetsmarknadssituationen.

Då Kungl. Maj:ts förslag angående vuxenutbildningens utformning läggs fram skall vi återkomma till frågan om vilka insatser från statsmakternas sida som vi anser erforderliga på detta väsentliga samhällsområde. I nuvarande skede bör enligt vår mening den aviserade propositionen inte föregripas genom några ställningstaganden i dessa avseenden.

Såsom framgår av ovanstående hänvisningar till statsverkspropositionen kommer departementschefen att begränsa dessa mediers användning till vuxenutbildningen. Om departementschefen har andra avsikter, kan det i varje fall inte utläsas under ecklesiastikhuvudtiteln. Då vi anser undervisning via radio/TV böra utgöra ett icke oväsentligt inslag även i den reguljära akademiska utbildningen, vill vi redan nu anmäla detta. Vår förhoppning är därvid att Kungl. Maj:t vid sin fortsatta beredning av hithörande spörsmål skall beakta nedan framlagda synpunkter.

Det var främst mot bakgrunden av en förväntad kraftig efterfrågeökning på den högre utbildningens område, som vi i 1965 års motioner tog upp tanken på ett s.k. radio/TV-universitet såsom ett kompliment till den befintliga universitetsorganisationen. Vi såg häri en möjlighet att vidga målsättningen för utbildningens dimensionering jämfört med 1965 års utbyggnadsprogram (87 000 studerande i början av 1970-talet). I det sammanhanget diskuterades även spärrfrågan. Från vår sida hävdades att införande av spärrar vid de s.k. fria fakulteterna borde undvikas. Den målsättningen uppställdes, att möjlighet till akademisk utbildning skulle vara öppen för alla som efterfrågade sådan utbildning och som hade förutsättningar att tillgodogöra sig den.

I propositionen 141 uttalade departementschefen följande:

För egen del räknar jag med att studieintresserade inte skall hindras från vidareutbildning av någon annan begränsning än som betingas av lärartillgången och det investeringsutrymme som ges med utgångspunkt i den ekonomiskt politiska avvägningen av samhällets totala resurser.

Teoretiskt föreligger inga motsättningar mellan dessa uttalanden. Vi var i likhet med Kungl. Maj:t medvetna om att det fanns vissa gränser för utbyggnadsmöjligheterna. Det framhölls även på vårt håll att det ur stats-

finansiell och över huvud taget ur samhällsekonomisk synpunkt skulle vara förenat med stora svårigheter att i någon väsentlig grad överskrida 1965 års utbyggnadsprogram, såvitt avsåg den reguljära universitetsorganisationen. Men undervisning via massmedia sades kunna ske med förhållandevis begränsade insatser i fråga om anordnande av undervisningslokaler, studentbostäder m.m., samtidigt som utnyttjandet av personella resurser kunde hållas på ett reducerat plan. Det ansågs därför motiverat att i betydande utsträckning söka anlita massmedia för undervisningsändamål.

I praktiken råder emellertid vissa olikheter mellan den av oss och regeringen uppställda målsättningen. På regeringshåll var man beredd att utan ingående prövning av skilda utbyggnadsalternativ införa s.k. utrymmes-spärrar. Vi ville i möjligaste mån undvika detta och såg därvid i kombinationen etermedia/brevstudier ett instrument, som kunde bidra till att lösa det svåra expansionsproblemet inom den högre utbildningen.

Tillströmningen av studerande till universitetet och högskolor under de senaste två åren har inte givit anledning till en omvärdering av 1965 års prognoser. Universitetskanslersämbetets beräkningar rörande antalet närvarande studerande höstterminen 1965 i de samhällsvetenskapliga ämnena visar i själva verket att utbyggnadsprogrammet överskridits redan innan riksdagen fastställt detsamma. Även inom vissa humanistiska ämnen har de av riksdagen stipulerade ramtalen överskridits — ramtal som skulle motsvara 1971 års tillströmning.

Att man från universitetsmyndigheternas sida hittills inte vidtagit några åtgärder för att skära ned intagningen av studerande till »1971 års nivå» bör ses mot bakgrunden av den tvetydighet som sätter sin prägel på den av statsmakterna uppställda målsättningen angående utbyggnaden. Den situation som kanslersämbetet ställs inför, då man har att effektuera 1965 års beslut, framgår av följande sammanfattande redovisning (petita för budgetåret 1967/68 sid. 20).

Genom att beslutet väsentligen är resultatet av en avvägning mellan principen om frihet för den enskilde att välja fortsatt utbildning och kravet på en rimlig fixering av resurserna för en avsedd expansion, uppstår betydande svårigheter för den centrala universitets- och högskolemyndigheten, då det gäller att med hänsyn också till den faktiska utvecklingen förorda gränser för den successiva resursförstärkningen.

Vi hyser full förståelse för universitetsmyndigheternas strävan att i nuvarande läge gå balansgång mellan de båda ovannämnda kraven som i det längre perspektivet dock framstår som alltmer oförenliga om inga speciella åtgärder vidtas. Vi vill understryka att elasticiteten hos universitetsväsendet har vissa gränser. Den hittillsvarande utvecklingen har visat att fler utbildningsplatser kan iordningställas än vad organisationen egentligen är avsedd för. Vi vill emellertid bestämt avråda från att mer systematiskt till-

lämpa en sådan ordning, då man därigenom sannolikt inte kan undvika en allvarlig kvalitetsförsämring av utbildningen.

Det torde ännu inte vara för sent att genomföra vårt förslag från 1965 angående en målmedveten satsning på radio/TV och därigenom åstadkomma en erforderlig avlastning från befintliga utbildningsresurser vid universitet och högskolor. Vi vill därför uttala behovet av att Kungl. Maj:t undersöker möjligheterna härtill vid sin fortsatta handläggning av frågan om utnyttjande av massmedia inom vuxenutbildningen. Enligt vår mening har expansionen på den högre utbildningens område nått ett skede som kräver en ingående prövning av möjligheterna att fullfölja 1965 års program. Ett möjligt alternativ är att genom anlitan av de utbildningsresurser som kan utvinnas ur massmedia, realisera en utbyggnad som bättre svarar mot efterfrågan på utbildningsplatser. På vårt håll är vi beredda att aktivt medverka till en sådan lösning av hithörande problem. I annat fall kommer sannolikt den situationen snart att framträda mera allmänt då antalet sökande överstiger läroanstalternas intagningskapacitet.

Under sådana förhållanden är den utrymmesspärren som fastställdes 1965 ett alltför godtyckligt urvalsinstrument — en fråga som inom kort måste aktualiseras om våra utbyggnadsplaner av skilda skäl inte fullföljs.

Under återopande av det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t vid beredning av frågan angående ökat utnyttjande av radio/TV inom vuxenutbildningen även måtte undersöka möjligheterna härtill med avseende på den reguljära akademiska utbildningen.

Stockholm den 25 januari 1967

Alf Wennerfors (h)

Hans Nordgren (h)

Nils Carlshamre (h)

-- _____